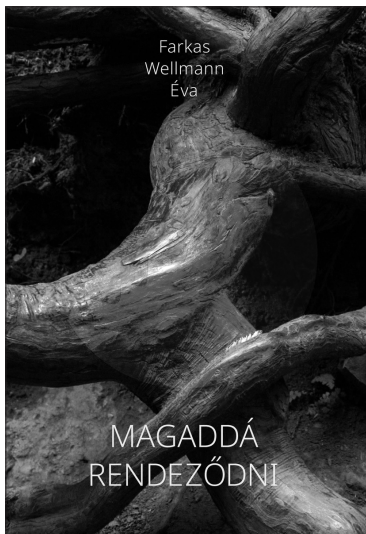

Béres Norbert

„NEKED LÁTNI, MEGFOGNI LÉTELEM”

Farkas Wellmann Éva kötete¹ magas színvonalú költészeti teljesítmény. Mint a szerzőtől megszoktuk, verseit a jelen gyűjteményben is a formai virtuozitás, a sokszínű nyelvi repertoár, a szerteágazó gondolatiság jellemzi. Hasonlóan az előző kötetekhez, a *Magaddá rendeződni* korpuszában is a klasszikus versformák dominálnak, a poémák nyelvhasználata mégsem válik archaikus minőségűvé

– mai, élő, lüktetése élmény az olvasó számára. Mindazonáltal a sűrű szövésű, tömör, nemegyszer elliptikus szerkezetek megkívánják a befogadói elmélyülést. Farkas Wellmann Éva költészetétől nem idegen a kötöttforma-kultúra, ami nála inkább lehetőség, költői kihívás, mintsem (be)zárttság, vagy teher. Legyen szó balladáról, imádságról, népdalról, vagy szonettéről, a szövegelméletek nosztrifikálása mindenkor gondos nyelvi-formai műveletek eredményeképpen valósul meg.

Miközben az egyes szerepverseken, fiktív monológokon keresztül egymástól eltérőnek mutakozó szövegek kihangsúlyozása történik, a versek – egy

belső logikát követve – mégis egyazon pont, az egyéni számvetés, az énkeresés felé tendálnak – az ún. *Én* identitáskereső, személyiségrekonstrukciós kísérletében koncentrálnak. A ciklusok egy-egy (önreflexív) stációt írnak el, rögzítve, hogy az önmegismerésben hova pozícionálhatók az *Én* számára olyan kardinális jelentőségű fenomének, mint a származás, a nyelv, az örökség, az elődök, a kortársak, Isten, az emlékek, a testi, lelki sérülések. Mindezek artikulálására – a

1 Farkas Wellmann Éva: *Magaddá rendeződni*. Budapest, 2020, Előretolt Helyőrség Íróakadémia.

költő formaérzékenységét a kötet szerkezeti arányaiban is reprezentálva – ötven költemény tesz kísérletet, öt versciklusba rendeződve.

A első, *Születések* címet viselő ciklus poémái a születés, a szerelem vezérfogalmaival térképezik fel az élet kibontakoz(tat)ásának nehézségeit, miközben perspektívába vonva az elmúlás tapasztalatát, ábrándképként leplezik le a kiteljesedés iránti vágyat. A verseket a dermedt várakozás nyugtalanító hangulata lengi be, amely az oppozíció jegyében – minthogy a létezés értékteli kozmoszát és a vég fenyegetését egyidejűleg viszik színre – a születésre, vagy a halálra egyaránt vonatkozhat. Ily módon a versbeszélő szólama minduntalan oszcillál a pozitív, illetve a negatív minőségek, tapasztalatok, élmények között, ahogyan az például a népdal hagyományát felelevenítő *Bánat utca* soraiban olvasható: „Fényes csillag nem úgy gyúl, mint ezelőtt, / találtam már én magamnak szeretőt, / nem süt a nap, éppen csak hogy világol, / kiszaladnék érte én a világból. / Kifeslett a selyemszoknyám szegélye, / mit bánom én, a világ hadd beszélje, / ez az utca régi utca, búbanat, / elcserélem érte én a babámat. / Ez a világ ha nem szeret, nem szeret, / aki jönne, el is mehet, elmehet, / felföldi szél havat hoz, havat hoz, / visszamennék magamhoz, magamhoz.” (14.) Míg az *Én* szeretetre, szerelemre vágyakozik, azonközben a bezárkózás, az elvonulás, a végleges magára maradás réme is kísérti, elnehezíti a viszonyrendszerek, kapcsolatok átgondolásának és -értékelésének kényzsere, ami végül az élet kiüresedésével, a modern, anyagias világban való feloldódásával szembeesíti. Nincs tehát biztos sorminta, a születés (egyelőre) „csak” ígéret: „Ez még csak itt a születés reménye. / Az ígéret reménye, hogy hátha mégis.” (22.) Csakhogy az útkeresés konkrét direktívákat kíván, szükségszerű tehát Isten feltűnése, akinek szavai a lehető legbiztosabb fogódzót jelenthetik. Megszólal hát Farkas Wellmann Éva versvilágának Istene.

A *Parancsolatok* ciklus merész, ugyanakkor invenciózus vállalása Isten versbeszélővé „avatása”. Megszólalása – noha nem veszíti el patetikus mivoltát – nem az ótestamentumi teremő-pusztító erő transzcendens hangján történik, hanem egy közeli, parancsaiban a kérés, a bizakodás, a fenyegetés tónusait is felmutató, ad absurdum „esendő” perspektíván keresztül. A ciklust alkotó tíz költemény nem ismeretlen a szerző pályafutását követők számára, hiszen már korábban megjelentek önálló kötetben, sőt, az Evilági zenekar előadásában zenei feldolgozásuk is elkészült. Poétikai „újrashnosításról” van tehát

szó, a fogalom pozitív értelmében véve. A versek a tízparancsolatra tekintenek szövegelőzményként, az isteni kinyilatkoztatás reflexív-meditatív értelmezését, újragondolását és -fogalmazását végzik el, problematizálva az Isten alakjával, létezésével kapcsolatos paradoxonokat, valamint az *Isten-ember, ember-ember* kapcsolat vonatkozásait. Merthogy Isten „százalakúként”, folyton változékonyként nyilvánul meg: „Az Úr vagyok én, a te istened, / alakban százszor, létezésben egyszer, / ha rám ismersz, örökké egy leszek, / egy a sokakkal s minden istenekkel.” (25.) Minden kísérlet, amely Isten megragadhatóvá tételére irányul, hiábavalóságnak minősül, anyagon túli lényegének az emberi ráció általi felfoghatatlanságát szemlélteti, hogy mindenhol jelen van: „Hogy foglalhatnál hát kőbe, mázakba? / Ki anyaggá tesz, azé lesz, vele bízik, / szövetséges, ki ellenem lázadna.” (26.) Hiába az „arcadási” kísérlet, az ember alapvető antropológiai készítése, hogy minden közelében lévőnek formát, alakot, arcot adjon (ami egyszersmind egy látens kisajátítási szándékot is takar), a gyakorlat Isten vonatkozásában lehetetlenség, merő illúzió. Isten „sajáttá tétele” más utat kíván – nem merítkezhet a hétköznapi praxisából. Mert a mások kárára történő anyagi javak halmozása, a modern világ kívánt „konzumboldogságának” hajhászása a szabadságtól foszt meg: „úgyis hány tárgy tartja már fogva lelked, / árnyékol rád (a kar meg felnevet), / s birtoklása magad-rablásba kerget.” (33.) Mivel „minden, mid van, elforog közönkézen;” (33.), múltékonyságában, talmiségében veszíti el értékét, válik az ember által birtokolt vagyron „hordalékká”: „ide gyűjtötted összes hordalékod, / itt birtokolsz már minden porszemet”. (36.)

Marad hát az ember, a szülő, a társ, a felebarát – általában az emberi kapcsolatok, amelyekben a szeretet, a szülők tisztelete, az egyénivé nem tehető testi szerelem, a lemondás, valamint a szó súlya kap nyomatékot. Amint a hang óva int, minden szónak a cselekedetekhez mérhető jelentősége van, karcol, bánt, sért, egyszersmind gyámolít, ápol, vigasztal: „A szavaidra jól vigyázzál, / azok oldanak, kötnek bármit, / mint keresztfonással a nádszál, / puha szövésben erős kárpit. / [...] mondataiba végzést pólyál / mind, aki van vagy nincs eszénél.” (34.) Hiszen tudható, hogy az üres szó, a slendrián fecsegés még Isten nevét is kiüresítheti – ámbár világos a tiltás: „a te Istenednek nevét hiába fel ne vedd”.

Kiemelten fontos, hogy az Én miként képes számot vetni a gyökereivel, származásával, az örökség sokszínűségével, amit az *Örökségek*

ciklus verseiben kísérel meg elvégezni. Identitásának specifikus alap-elemei az istenhit; az unitárius felekezethez tartozás tapasztalata (*Unus et Deus; Dávid Ferenc utolsó éjszakája*); az erdélyi lokalitás (*Tamási Áron elárvult stációi*), a nyelvvesztés fenyegetése a szórványlétben (*Otthon a dadogásban*); vagy a rendszerváltás időszakának személyes megélése, amit az *Emléksorolás '89-ből* című szabadvers dolgoz fel. Mélyen személyes hangvételével egy tizenéves gyermek emlékeit idézi meg közvetlenül a forradalom eseménysorára reflektálva; hogyan, miként szűri át a gyermeki gondolkodás a történelmi jelentőségű történéseket, mert – habár a szemlélet változatlanul naiv – a gyermek is érti, hogy meghatározó időket él meg: „Az a nap, amikor először mondta valaki, / hogy vége, december 22-én, az a nap / ma is megvan az időben, / fel szerettem volna írni valahová / nagyon nagy betűkkel, csak annyit, a dátumot.” (48.) Sokarcú és ambivalens, a félelem, a kilátástalanság, egyszersmind a remény és az eufória világa tárul fel a versbeszélő áradó emléksorolásából, ahol a karácsonyra való készülődés bensőséges csendjét elnyomja a revolúció erősödő hangzavara. Amely idővel értelemszerűen elhalkul, az Én azonban számot vet élete, önképe egyik sarkalatos élményével, mintha élete delén készíttetést érezne identitásának látszólag szerteágazó alkotóelemeit egységbe rendezni: „életközép vagy régen túl azon / gyökerek után tapogat a kéz”. (55.), hogy végül megtalálva a rendet a káoszban, érvényes, hiteles kép alakuljon ki: „magaddá rendeződni kezd a káosz” (55.)

Az *Adatmentések* ciklus „alkalmi verseket”, dedikációkat fog egybe, tisztázza az Én viszonyait a kortársakhoz és az elődökhöz, a távolságot és a közelséget, egyszersmind rámutatva a megszólalás lehetőségeire, kereteire is, hiszen a társak mint „bemérési pontok” megszólításával körvonalazható a pozíció, amit elfoglalva a versbeszélő saját talentumát teheti próbára. Mert az alkalmi versezetek, a költői próbák, versenyek az Én felkészültségét, a poézisban való gyakorlatát szemléltetik. A *Tüskék* ciklus tömör, rövid, epigrammatikus verseivel a sérülések világába vezeti az olvasót. Apró, mégis elevenbe vágó töréseket, karcolásokat, ütések rögzítenek, amelyek szintúgy az Én részei, miként az életút más szegmentumai, az identitás meghatározás kísérletét tekintve tehát elengedhetetlen a jelenlétük, a velük való számvetés.

Hogy sikeres legyen a magává rendeződés.